

เทศน์เช้า วันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๖

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองขวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

วันพระเนาะ เราทำใจของเราให้สงบ เหตุการณ์บ้านเมืองมันต้องมีเกิดขึ้นเป็นธรรมดา เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เห็นไหม “ปางห้ามญาติ” ห้ามญาติฝ่ายข้างพ่อและข้างแม่ กำลังแย่งน้ำเพื่อทำนากัน ไปห้ามครั้งที่ ๑ ห้ามครั้งที่ ๒ ก็กลับ

“ชีวิตนี้มีค่ากว่า หรือน้ำมีค่ากว่า”

ชีวิตนี้มีค่ากว่าน้ำมาก แต่เวลามีค่ากว่าน้ำ การต้องทำนา ถ้าไม่มีอาหารจะอยู่กันอย่างไร ถึงสุดครั้งที่ ๓ รบกันหมดเลย ฆ่ากันตายมหาศาล พอการฆ่ากันตายมหาศาล นั้นละมันเป็นเรื่อง เหวเรื่องกรรมที่สร้างสมกันมา แต่เวลาในปัจจุบันมันมีเหตุการณ์อย่างนี้เกิดขึ้น ถ้าเหตุการณ์ อย่างนี้เกิดขึ้น เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมันมีความจำเป็น

ความจำเป็นของคน ถ้าจิตใจคนอ่อนแอ จิตใจคนอ่อนแอมันไม่มีหลัก พอไม่มีหลัก สิ่งใด แรงยั่วต่างๆ นี่มันเป็นไป แต่จิตใจถ้าคนมีหลักนะ เห็นไหม สิ่งที่มีหลัก แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง ถ้าแผ่นดินธรรมนะ ความเสมอภาค ความเป็นธรรม ถ้าความเป็นธรรมอยู่ที่ไหนมัน ก็สุขสบายใช้ไหม ฉะนั้น ความไม่เป็นธรรม แต่แผ่นดินทองไง

แผ่นดินทองคือหมายถึงว่าความเป็นอยู่ แผ่นดินธรรมหมายถึงว่าเรื่องเศรษฐกิจ ถ้าเรื่อง เศรษฐกิจ เรื่องความเป็นอยู่ต่างๆ มันขาดตกบกพร่องนะ มันขาดตกบกพร่อง นี่คุณไม่เท่ากัน ความขยันหมั่นเพียรของคนไม่เท่ากัน การประหยัดมัธยัสถ์ของคนไม่เท่ากัน การแสวงหามา แสวงหามาแล้วได้ประโยชน์แตกต่างกัน ความแตกต่างกันมันเกิดจากไหนล่ะ? เกิดจากศีลธรรม เกิดจากความประหยัดมัธยัสถ์ของเขาในหัวใจของเขา

คนหาเงินหาทองมาเท่ากัน บางคนเขามีเก็บมีใช้มีสอยของเขา บางคนหาเงินได้มากกว่า เขาใช้สอยด้วยความฟุ่มเฟือยของเขา อย่างไรก็ตามก็ไม่พอ เพราะมันขาดอะไร เพราะมันขาดความเป็นธรรม เห็นไหม

แผ่นดินธรรม ถ้ามีความเป็นแผ่นดินธรรมขึ้นมามันจะเป็นประโยชน์ ถ้าเป็นประโยชน์ เป็นประโยชน์กับใคร? เป็นประโยชน์กับบุคคลคนนั้น ถ้าบุคคลคนนั้นหัวใจของเขามีหลักมี เกณฑ์ขึ้นมา เขาเองในหัวใจเขาไม่ทุกข์ไม่ร้อนใจ ถ้าหัวใจไม่ทุกข์ไม่ร้อน มันไม่แผดเผาเขาก่อน ถ้าไม่แผดเผาเขาก่อน เขาอยู่ในสังคม สังคมก็ร่มเย็นเป็นสุข เห็นไหม เพราะจิตใจเขาเป็นธรรม เขาดูแลเพื่อแผ่กับคนอื่นให้ไหม เขาเพื่อแผ่กับคนอื่น เขาเอง ใจของเขาเองก็เป็นสุข ความเป็นอยู่ ของเขาก็ดีขึ้น แต่สังคมละ สังคมมันมีความขัดแย้ง ความขัดแย้งเพราะจิตใจคนไม่เท่ากัน แล้ว มุมมองของคนไม่เหมือนกัน ถ้ามุมมองคนไม่เหมือนกัน เขาก็ว่าคนคนนี้อารัดเอาเปรียบๆ

อารัดเอาเปรียบมาจากไหน ในเมื่อเขารู้จักประหยัด รู้จักมัธยัสถ์ รู้จักกระหมัดกระแห่ม รู้จักเก็บหอมรอมริบของเขา เขาก็สร้างเนื้อสร้างตัวของเขาได้ แต่ของเราหามาได้มากกว่าเขามาก แต่เราไม่รู้รู้จักใช้สอย เราไม่รู้รู้จักประหยัดมัธยัสถ์ จิตใจของเรา แล้วใครเอาเปรียบใครล่ะ? เราเอา เปรียบเขา ถ้าเราเอาเปรียบเขา เห็นไหม

กรณีอย่างนี้ แผ่นดินทอง แล้วแผ่นดินทองจะมาแบ่งสันปันส่วนกันได้อย่างไรละ แบ่งสันปันส่วนก็ต้องบอกให้เท่ากันๆ

คำว่า “ให้เท่ากัน” มันเท่ากัน มันเท่ากันโดยตัวเลข แต่มันไม่เท่ากันโดยความโลภ ความ โลภมันมักมากอยากใหญ่ มันไม่มีความเท่ากันหรือ ได้มากขนาดไหนมันก็ไม่พอ ถ้ามากขนาด ไหนก็ไม่พอ เห็นไหม คุณสิ เวลาพูดถึงหลวงตาเป็นคนจนผู้ยิ่งใหญ่ ท่านมีสมบัติอะไร ท่านก็มี บริหาร ๘ เท่านั้นแหละ เวลาท่านแสวงหาสิ่งใดมาก็เพื่อประโยชน์โลก

เวลาท่านพูดนะ ถ้าโลกมองท่าน ว่าท่านเป็นคนโง่ โง่เพราะอะไร โง่เพราะไม่เห็น ประโยชน์ส่วนตัว โง่เพราะไม่แสวงหาผลประโยชน์ แต่ถ้าเป็นธรรมละ เป็นธรรมท่านฉลาด เป็นธรรมท่านสุดยอดคน สุดยอดคนเพราะอะไร เพราะช่วยเหลือเจือจานโลกใจ คิดถึงสังคม ก่อน คิดถึงสังคม ไม่คิดถึงตัวท่านเลย แต่จะเป็นอย่างนี้ได้ต้องทำอย่างไร มันจะเป็นอย่างนี้ได้ ต่อเมื่อท่านเห็นคุณงามความดี

เราเกิดมาเป็นชาวพุทธ เราเกิดเป็นมนุษย์พบพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาสอน สอน เรื่องอะไร สอนเรื่องให้มีจาคะ เสียสละกันเพื่อสังคม สอนเรื่องศีลคือความปกติของใจ สอน เรื่องภavana ถ้ามีภavanaในใจของเรา มันมากำจัดความไม่รู้ มันมากำจัดอวิชชา มากำจัดความเห็น แก่ตัว ถ้ากำจัดความเห็นแก่ตัว เห็นไหม สิ่งว่ามันจะเกิดขึ้นมันต้องเกิดขึ้นที่นี้ไง มันเกิดที่นี้คือทำ

ใจของตัวเองได้ก่อนแล้ว นี่ทำจิตใจเป็นธรรม ถ้าจิตใจเป็นธรรม แผ่นดินธรรมๆ นี่แผ่นดินธรรม ถ้าจะเป็นประโยชน์มหาศาล ประโยชน์มหาศาลกับใคร? ประโยชน์มหาศาลกับตัวเอง

ถ้าประโยชน์มหาศาลกับตัวเอง เพราะจิตนี้ไม่เวียนว่ายตายเกิดอีกแล้ว แต่ถ้าเราเกิดมา เวียนว่ายตายเกิด จะมีบุญกุศลขนาดไหน เวลาหมดอายุขัยไปมันก็ต้องเวียนตายเวียนเกิดเป็นธรรมดา แต่เวลาแผ่นดินธรรมๆ ถ้าทำจิตใจให้เป็นธรรมขึ้นมาแล้ว หนึ่ง มันไม่เวียนตายเวียนเกิดแล้วมันจะสะสมไปไหน จะเอาบุญมาจากไหน

ท่านถึงบอกไง เวลาเราตายแล้วไม่ต้องมาสวด กุสลา ฆมมา นะ ไม่ต้องทำอะไรให้เราะ เราพร้อมแล้ว

แต่มันก็เป็นหน้าที่ หน้าที่ของลูกศิษย์ลูกหา หน้าที่ของเรา เราคิดถึงครูบาอาจารย์ของเรา เราคิดถึงพ่อถึงแม่ของเรา เราก็ทำคุณงามความดีอุทิศส่วนกุศลไปให้ท่าน อุทิศส่วนกุศลให้ท่าน ก็ท่านเป็นต้นเหตุ แล้วเราได้ทำคุณงามความดีมากับเรา ท่านเป็นต้นเหตุอีก เราทำทั้งนั้น เราทำเราเป็นคนได้ เพราะเราเป็นคนทำบุญกุศลเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ท่าน แต่ท่านบอกท่านไม่ต้องการ ไม่ต้องการ เพราะจิตใจท่านเป็นธรรมๆ

ท่านต้องการอะไรล่ะ ท่านไม่ต้องการสิ่งใดเลย ท่านมีสิ่งใดท่านก็เสียสละให้พวกเรา ทั้งหมด เสร็จแล้วเวลาท่านเสียไปแล้ว เวลาท่านล่วงไปแล้วเรายังเอาท่านเป็นประเด็นเพื่อทำประโยชน์กับเรา แต่อ่าง! อ้างว่าทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้คนนั้น ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้คนนี้ อุทิศไป ท่านไม่ต้องการๆ แผ่นดินธรรม ถ้าแผ่นดินธรรมเป็นแบบนี้

ฉะนั้น ความขาดตกบกพร่อง ความขาดตกบกพร่องของสังคมมันเป็นเรื่องธรรมดา เห็นไหม โลกนี้พร่องอยู่เป็นนิจ โลกนี้พร่องอยู่เป็นนิจ แต่มันสำคัญที่ว่า สำคัญที่ว่าใครเป็นผู้นำที่ดี ผู้นำที่ดีเขาจะเจือจางกันเพื่อความเสมอภาค ถ้าความเสมอภาคขึ้นมาแล้ว ความเสมอภาคมันก็ไม่เท่ากัน ความไม่เท่ากันแล้ว ผู้นำที่มีปัญญานะ ควรให้ใครก่อน ควรให้คนที่เขาเอาไปเจือจาง แจกจ่ายคนอื่นต่อไปก่อน คนที่เขาเห็นแก่ตัวเดี๋ยวค่อยให้ เอาไว้ทีหลัง เอาไว้ทีหลังนะ เหลือแล้วถึงให้เอง เพราะเอ็งเอาไปแล้วเอ็งไม่เผื่อแผ่ใครเลย ให้คนที่เผื่อแผ่ไปก่อน เขาก็ไปเจือจางคนอื่นก่อน

นี่ผู้ให้ ผู้ที่จะให้เขาก็ต้องมีความฉลาด มีความรู้ มีความเห็นของเรา ถ้ามีความฉลาด มีความรู้ ความเห็นของเรา เห็นไหม ทำอย่างนี้ได้เพราะอะไรล่ะ เพราะเรามีจุดยืน เรามีเหตุผล ถ้ามีเหตุผล มันอธิบายได้ แต่ถ้าไม่มีเหตุผล เห็นไหม ทุกข์ยากกันอยู่อย่างนี้ เราก็ต้องรักษาใจของเรา เรารักษาใจของเราเพื่อประโยชน์กับสังคมนะ ไม่ใช่ประโยชน์กับเราหรอก ถ้ารักษาใจของเรา เห็นไหม แล้วเราจะช่วยเหลือเจือจานเขาอย่างไร

มันมีคนช่วยเหลือเจือจานกัน เห็นไหม คุณติ ค่าของน้ำใจๆ ถ้าไปไหนมีแต่คนส่งเสริม มีแต่คนช่วยเหลือเจือจาน มันอุ่นใจนะ ถ้าเราทำคุณงามความดีๆ เห็นไหม เขาว่ามวมหาชนๆ เขาจิตใจเป็นหนึ่งเดียว จิตใจรวมกันเป็นหนึ่งเดียว นี่เขาว่าใจเป็นใหญ่ ใจเป็นประธาน เขาพูดของเขา เรามาด้วยหัวใจๆ

แต่เวลาที่เขามีปัญหาด้วยกัน ปัญหาเพราะอะไรล่ะ เพราะการเอาวัดเอาเปรียบกัน เพราะการเห็นแก่ตัว สิ่งนั้นมันเป็นระบบ สิ่งนั้นต่างๆ แล้วมันเป็นเวลา เวลา นี่มองสังคม มองโลก แล้วก็มองมาที่เรา สังคมมันเกิดมาจากไหนล่ะ? ก็เกิดจากมนุษย์ แล้วมนุษย์ถ้ามีศีลธรรมจริยธรรมบ่มเพาะ ถ้ามนุษย์มีศีล ๕ มันจะไม่เบียดเบียนกัน

นี่มุสา ความโกหกมดเท็จ การโกหกมดเท็จกัน การเห็นแก่ตัว การแสวงหาเพื่อประโยชน์กับตนเอง แล้วแสวงหาว่าตัวเองเป็นธรรมๆ อีกรนะ คุณติ ความโกหกมดเท็จนี้ผิดศีล พอผิดศีล คนที่โกหกมดเท็จจะทำความผิดมากกว่านี้ขึ้นไปอีก ที่ไม่ทำอีกไม่มีเลย ทำทั้งนั้น ถ้าเขาผิดศีล นี่ผิดศีลผิดธรรมมาตั้งแต่ต้น ถ้าผิดศีลผิดธรรมมาตั้งแต่ต้นมันก็เป็นไป

ถ้ามีศีล ๕ เราเกิดเป็นชาวพุทธแล้วเรามีศีล ๕ ถ้ามีศีล ๕ เรารักษาศีลของเรา รักษาข้อห้ามแล้วเรายังมีธรรม มีธรรมคือเราเผื่อแผ่เจือจานกันไป สังคมจะร่มเย็นเป็นสุขมาก ถ้าสังคมร่มเย็นเป็นสุขมาก สิ่งที่เป็นผู้นำๆ ที่เขาปกครอง สิ่งที่ว่าต้องให้ชัดตรงๆ

ถ้าซื้อบื้อมันปกครองไม่ได้หรอก ถ้าเราซื้อบื้อ เห็นไหม คุณติ ต้องเสมอภาค ต้องเท่ากัน แล้วก็ว่ากันอย่างนั้นแหละ มันเป็นไปไม่ได้หรอก มันเป็นไปไม่ได้ คุณติ เวลาในหลวงท่านพูดเห็นไหม นี่สังคม จะทำให้ทุกคนเป็นคนดีไม่ได้หรอก แต่เราพยายามให้คนดีปกครองคนไม่ดี

มันต้องเป็นอย่างนั้นแหละ มันเป็นไปไม่ได้ที่จะให้ทุกคนเป็นคนดีเหมือนกัน มันเป็นไปไม่ได้หรอก มันเป็นไปไม่ได้เพราะอะไร เป็นไปไม่ได้เพราะเวลากิเลสตัณหาความทะยานอยาก

ในหัวใจของคน เวลามันเบียดเบียน มันกัดกร่อนหัวใจของเรา เวลามันทุกข้มันร้อน คุณิ บอกว่า พ่อแม่ไม่รักๆ

พ่อแม่มีลูก ลูกทั้งครอบครัว พ่อแม่คนไหนไม่รักลูกบ้าง แต่เวลาลูกมันก็คิดของมันไปว่า พ่อแม่ไม่รักๆ พ่อพ่อแม่ไม่รักมันก็ประชดตัวมันเอง สิ่งที่เกิดในหัวใจของตัว ทำลายหัวใจของตัว แล้วก็ทำลายชีวิตของเรานะ ชีวิต เห็นไหม คุณิ ถ้ามันทำลายตัวเอง ทำลายชีวิตของตัวเอง พอทำลายชีวิตแล้ว แล้วก็ทำลายครอบครัว นี่มันเดือดร้อนกันไปหมด พ่อแม่ก็เดือดร้อนกันไปหมด นั่นมันเป็นเพราะอะไรละ เป็นเพราะความเห็นของเขา เป็นเพราะกิเลสตัดหาคความทะยานอยากของเขา

แต่ถ้าจิตใจเด็กกตัญญู เห็นไหม มันจะทุกข้มันจะยากขนาดไหน แต่มันมีหัวใจ มันมีหลักใจของมัน มันทำคุณงามความดีของมันได้ ทำไมมันไม่น้อยเนื้อต่ำใจเลยละ คุณิ ลูกเศรษฐีของเขา ลูกคนมีเงินมีทองของเขา เขามีแต่คนปกครองคุ้มครองดูแล นี่ของเขา เขาเป็นเด็กน้อย เขาต้องพยายามกระเสือกกระสนเพื่อทำคุณงามความดีของเขา เพื่อให้ครอบครัวของเขาผ่านพ้นวิกฤตินี้ไปได้ แล้วถ้าสังคมเขาเห็น สังคมเขาอยากช่วยเหลือ นี่ความดี เห็นไหม กลิ่นของศีลหอมหวานลม ลูกคนที่มั่งมี มีฐานะ ใครจะไปช่วยเหลือเจือจานเขาละ พ่อแม่เขาดูแลของเขาอยู่แล้ว

ถ้าผู้นำที่ดี สิ่งที่ว่าความเสมอภาคๆ มันเสมอภาคที่ไหน เขาบอกเลยว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นคอมมิวนิสต์คนแรก เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสมอภาคมาก

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสมอภาคนะ เวลาสอนนะ ทาน ศีล ภาวนา ความเสมอภาคในใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นี่ภราดรภาพอันนั้น แต่สังคม เห็นไหม ถ้ารู้สัตว์ขันสัตว์ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ต้องรู้ไปหมดดี ทำไมเวลาพระโมคคัลลานะ บอกว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเที่ยวเทศน์สอนคนอื่นไปหมดเลย เวลาคนที่อยู่หน้าวัดไม่เห็นสอนเลย นี้อยู่ในธรรมบท

นี่ไม่เห็นสอนเลย องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่าเขาไม่เอา

พระโมคคัลลานะไม่เชื่อ พอพระโมคคัลลานะไม่เชื่อนะ ให้พระโมคคัลลานะไปสอนในขนาดว่าไปเทศน์ต่อหน้าเขา เขาก็หันหน้าหนี เวลาจะเทศน์อย่างไรเขาไม่สนใจหรอก เวลาไม่

สนใจ เวลาไปเฝ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เห็นไหม มันเป็นอย่างนั้นจริงๆ มันเป็นอย่างนั้นจริงๆ

เวลาพระโมคคัลลานะ พระโมคคัลลานะเป็นพระอะไร เป็นพระอรหันต์ใช่ไหม องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นพระอรหันต์นะ เป็นศาสดาคด้วย แล้วองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าหรือสัตว์บนสัตว์ แล้วไต่บ้านเรือนผู้เฒ่าหน้าวัดทำไมไม่สอนเขา ไปสอนคนทั่วโลกเลย แต่ไต่คนหน้าวัดทำไมไม่เอา

สุดท้ายแล้วองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่าเขาไม่เอา เขาไม่เอา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเดินผ่านไปผ่านมาเขาก็ไม่สนใจ เขาไม่สนใจ ทำอย่างไรเขาก็ไม่สนใจ เวลาพระโมคคัลลานะไม่เชื่อก็ไปลอง เขาก็ไม่สนใจจริงๆ ถ้าเขาไม่สนใจแล้วเราจะไปสอนเขาได้ไหม

ฉะนั้น ถึงว่าผู้นำจะต้องให้เสมอภาค ต้องให้ทุกคนได้เท่ากัน มันเป็นไปได้ถ้าเขาไม่เอา ให้คุณงามความดีเขาขนาดไหน สอนเขาขนาดไหน บอกเขาขนาดไหนเขาก็ไม่ฟัง ถ้าไม่ฟัง มันก็เป็นแบบนี้ไง นิกรรมของสัตว์

ฉะนั้น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ครูบาอาจารย์ท่านเทศนาว่าการของท่าน ท่านได้ทำหน้าที่ของท่านแล้ว เราจะเปิดภาชนะของเราใหม่ ภาชนะที่มันคว่ำอยู่ คว่ำอยู่นี้ ฝนตกแดดออกมันจะไม่ได้สิ่งใดเลย ถ้ามันหงายขึ้นมา จิตใจของเราฟังสิ่งใดแล้วกาลามสูตร ให้พิจารณาให้ใคร่ครวญดูก่อนว่ามันเป็นอย่างนั้นไหม มันเป็นจริงไหม ถ้ามันเป็นจริงไหม นี่ด้วยความเห็น ถ้าเราจะประพฤติปฏิบัติ เราทดสอบให้เป็นความจริงขึ้นมา ปฏิบัติไปมันยังจะรู้จริง ถ้ารู้จริงขึ้นมาแล้ว ไม่ต้องมีใครบอก ไม่ต้องมีใครสอน

สังคมเป็นแบบนี้ เราจะรักษาใจเรา แล้วถ้าคนไม่มีอำนาจวาสนา ไปบอกเขาแค่ไหนเขาก็ไม่ฟังหรอก แล้วถ้าเขาไม่ฟัง มันก็เป็นแบบนี้ แล้วเราเองเราก็เห็นทุกซั๊ก ยากๆ กันอยู่อย่างนี้ แล้วเราจะช่วยเหลือเจือจานใครล่ะ

เราเกิดในวิภวฐานะ เราเกิดมาเป็นมนุษย์พบพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาสอนถึงคุณงามความดี แต่คนมันคือ คนมันขัดแย้ง ในสมัยพุทธกาลนะ เวลาพระมาบวชในพระพุทธศาสนา เขาเข้ามาแล้วสึกไปก็มาก เข้ามาแล้วทำให้เกิดเป็นข้อวัตร เป็นวินัย เป็นอาบัติ ที่ว่าเป็นอาบัติข้อ

นั่นๆ เพราะมีพระทำ มีพระทำแล้วพระพุทธเจ้าถึงบัญญัติขึ้นมา พอพระทำแล้วเขาก็มาฟ้อง พอฟ้องแล้วพระพุทธเจ้าก็เรียกพระองค์นั้นมาถามว่าเธอทำอย่างนั้นจริงหรือ นี่ต้นบัญญัติ พอต้นบัญญัติปั๊บ แล้วก็บัญญัติว่าถ้าทำอย่างนี้เป็นอาบัตินี้ๆ นี่ตั้งมา

พระที่บวชมา ผู้ที่ทำอาบัติโดยที่พระพุทธเจ้ายังไม่บัญญัติวินัย ต้นบัญญัตินั้นยกไว้ แต่พอบัญญัติแล้ว ใครทำอย่างนั้นผิด ใครทำอย่างนั้นผิด ถ้าใครทำเป็นอาบัติเล็กน้อยก็ต้องปลงอาบัติ อาบัตินักต้องอยู่กรรม อาบัติถึงที่สุดเป็นตลยอดค้วน ขาดจากความเป็นพระ นี่มันก็มีมา แล้วเวลาพระที่เขามาวช เห็นใหม่ พระโมคคัลลานะ พระสารีบุตร พระสิวลีต่างๆ มาวชแล้วเป็นประโยชน์กับศาสนา มาก เวลาเขามาวชในพระพุทธศาสนาเป็นศาสนา มาก

นี่ก็เหมือนกัน เราเกิดมาเป็นชาวพุทธพบพระพุทธศาสนา แล้วว่าชาวพุทธต้องมีคุณธรรม ชาวพุทธต้องมีความดี

ก็คู่สังคมิ มันมีไหมละ มันเป็นจริงไหมละ แล้วถ้าเป็นจริงแล้วเราจะประชดตัวเอง เราก็จะทำแบบเขา เราทำแบบเขา เราก็เลวแบบเขาไป ถ้าเขาทำอย่างนั้นมันก็เป็นตัวอย่างที่ดี เราก็เอาสิ่งนั้นเป็นตัวอย่าง ตัวอย่างที่เลวเราก็มองไว้ เราจะไม่ทำแบบนี้ แล้วเราพยายามทำคุณงามความดีของเรา

ถ้าใครประพฤติปฏิบัตินะ มันได้อริยทรัพย์ขึ้นมาในหัวใจของเรา เราจะเห็นคุณค่าของศาสนา แล้วจะปกป้องดูแล เห็นใหม่ เวลาครูบาอาจารย์ท่านฝึกหัดลูกศิษย์ลูกหาขึ้นมา เป็นธรรมทายาทๆ ถ้าธรรมทายาท เห็นใหม่ เป็นร่วมโพธิ์ร่วมไทรในหัวใจก่อน หัวใจมันต้องเป็นธรรมก่อน หัวใจเป็นธรรม นี่มีคุณธรรมแล้ว สิ่งที่มีเป็นอกุศลมันจะเกิดในหัวใจอย่างนั้นไม่ได้ มันจะเป็นร่วมโพธิ์ร่วมไทรในหัวใจตัวเอง แล้วมันจะเป็นร่วมโพธิ์ร่วมไทรของสังคม ของหมู่คณะ เพื่อประโยชน์กับสังคม เอวัง